

ДОКЛАД 2015

Употреба на сила от правоохранителните
органи спрямо задържани лица в периода на
**полицейското задържане и досъдебното
производство**

АВТОРИ:
Антоанета Ненкова
Женя Иванова

БЪЛГАРСКИ ХЕЛЗИНКСКИ КОМИТЕТ

СЪДЪРЖАНИЕ

Увод	4
Насилие	7
Етническа принадлежност	11
Достъп до адвокатска помощ	13
Описание на полицейското насилие	15
Белене	15
Бобовдол	16
Бойчиновци	17
Бургас	17
Варна	18
Враца	19
Ловеч	19
Пазарджик	20
Плевен	21
Пловдив	22
Сливен	22
София	23
Стара Загора	25
Заключение	27
Приложения	28
Приложение 1: Общ брой респонденти	28
Приложение 2: Общ брой респонденти по тип посетени институции	28
Приложение 3: Въпросник-анкета	30
Приложение 4: Въпросник-протокол	31
Приложение 5: Страна на произход и брой респонденти-чужденци	32
Приложение 6: Жертви на насилие по затвори	32

Настоящият доклад е продължение на многогодишната дейност на Български хелзинкски комитет (БХК), посветена на борбата срещу незаконната употреба на сила от полицейски служители в България. Тя започна още от създаването на организацията през 1992 г. На този проблем отделят място всички годишни доклади на БХК. През 2004 г. БХК публикува първото в България системно изследване на дейността на българската полиция през призмата на правата на човека.¹ През 2011 г. БХК започна своята кампания „Полицейското насилие: стоп сега!“.² В рамките на кампанията адвокат Маргарита Илиева, правна директорка на БХК, изготви цялостен анализ на съдебната практика на Европейския съд по правата на човека в Страсбург на осъдителните решения срещу България, свързани с полицейско насилие.³ През последните няколко години БХК осъществяваше ежегодни анкетни проучвания сред лишени от свобода в няколко затвора с цел изследване на мащабите и динамиката на този феномен, а също и на факторите, които го съпътстват и обуславят. Резултатите от тези изследвания бяха публикувани в годишните доклади на организацията. БХК подпомогна и продължава да подпомага с правна помощ жертви на полицейско насилие както пред правораздавателните органи в България, така и пред Европейския съд по правата на човека.

Настоящото изследване е най-мащабното в историята на БХК по темата за полицейското насилие. Във фокуса са неговите ефекти върху най-типичните му жертви и съчетава количествените и качествените методи. В рамките на два месеца – май-юни 2015, екип от изследователи на БХК проведе проучване във всички затвори на територията на страната.⁴ Интервюирани са само определен профил затворници – осъдени лица с влязла в сила присъда, чиито досъдебни производства са започнали след януари 2014 г. Целта на изследването бе преди всичко да се установят мащабите на употребата на сила от полицейски служители спрямо лица, които влизат в контакт с тях като заподозрени за извършени престъпления и като обект на наказателни обвинения. Същевременно изследването търсеше да установи зависимостите на употребата на сила от полицейски служители с достъпа до адвокатска защита на заподозрените/обвиняемите, тяхната етническа принадлежност, пол, възраст, тежест на обвинението и място на изтърпяване на наказанието. От изключително значение бе изследването на контекста на употребата на сила. Този аспект на проблема бе изследван както с количествени, така и с качествени методи.

1 БХК, Правата на човека и дейността на българската полиция, София, 2004 г.

2 Вж. специалния сайт на кампанията на:

<http://policebrutality.bghelsinki.org/2011/02/15/Politsejskoto-nasilie-v-Blgariya-stop/>.

3 Маргарита Илиева, Полицейското насилие в България през погледа на Европейския съд по правата на човека – безправие и безнаказаност, София, 2011 г., достъпен на:

<http://policebrutality.bghelsinki.org/about/>.

4 Виж Приложение 1.

Изследването се насочи към осъдените, чиито досъдебни производства са започнали през януари 2014 г., по няколко причини. Най-важната от тях бе да се получи колкото е възможно по-актуална информация, за да се покаже какви са мащабите и контекстът на полицейското насилие днес, а не преди пет или преди десет години. Разбира се, информацията би била още по-актуална, ако изследването обхващаше също така обвиняемите и подсъдимите. Някои отживелици на българската законодателна уредба обаче дават свободен достъп на неправителствените правозащитни организации само до осъдените лица. Изследователският екип на БХК предположи, че фокусирането върху относително скорошни жертви на полицейско насилие дава възможност да се възстановят все още живите спомени от събитията. Освен това вероятността „новите“ затворници да знаят за интереса на БХК към темата за полицейското насилие е много малка. Това свежда до минимум възможността в отговорите си на въпросите от анкетата затворниците да бъдат повлияни от някакви предварителни нагласи към позициите на организацията.

Проучването бе осъществено от екип от професионалисти, притежаващи както теоретични знания за изследователските методи в социалните науки, така и богат практически изследователски опит. Интервютата с лишени от свобода бяха проведени от изследователите на БХК Жена Иванова и Антоанета Ненкова. На лишените от свобода бяха системно обяснявани изследователските цели на интервюто. Техните отговори не бяха индуцирани по никакъв начин и чрез никакви средства (например чрез предлагане на правна или хуманитарна помощ, застъпничество за решаване на техни актуални проблеми или обещания за контакти с техни близки). Изследователите на БХК положиха изключителни усилия, за да не се придаде дори и вид на принуда спрямо лишените от свобода за участие в изследването. Последното не се зачита под каквато и да било форма за целите на подобряване на тяхното положение в местата за лишаване от свобода.

За целите на изследването предварително бяха изискани списъци със затворниците, отговарящи на зададения профил, от всеки един от затворите в страната и прилежащите към тях общежития. Всички затворници, попадащи в списъците, които са били в наличност в момента на посещението (с изключение на освободените, в отпуск, болни, преместени и др.) и са проявили желание да се включат в изследването, бяха анкетирани. Екипът на БХК имаше достъп до местата за лишаване от свобода и извън работното време на администрацията. Проведени бяха планирани посещения с предварително уведомяване за датите на провеждане на проучването във всяко едно от местата за лишаване от свобода. Организацията в повечето от посетените места бе много добра. Персоналът на затворите и затворническите общежития оказва пълно съдействие на изследователите на БХК.

Посетени бяха общо 29 места за лишаване от свобода⁵ - всички затвори в България (общо 12 институции), 16 затворнически общежития (12 от открит тип (ЗОТ) и четири от закрит тип – (ЗОЗТ), част от които са разположени в друго населено място, различно от местонахождението на дадения затвор. Бе посетен и един поправителен дом (ПД).⁶

Анкетите са относително кратки и необременителни за лишените от свобода. Те се състоят от единадесет затворени въпроса, които засягат: достъпа до адвокатска

5 Виж Приложение 2.

6 В изследването са включени респонденти само от ПД-Бойчиновци, защото в ПД-Сливен нямаше настанени лица, които да отговарят на зададения профил.

помощ, задържане, използвана физическа сила при арестуване, вътре в полицейското управление и в следствен арест, жертви и свидетели на такова, размер на предвиденото наказание, възраст на задържаните и тяхната етническа принадлежност.⁷ Всички въпроси се отнасят само за периода на полицейското задържане и досъдебното производство – от момента на арестуване или разпита в полицейското управление до постъпването в затвора.

Проведени бяха общо 1691 индивидуални анкети със затворници – 1525 мъже и 66 жени. Преобладаващата част (1673) от анкетираните са пълнолетни лица, а останалите 18 участника са непълнолетни момчета (между 15 и 17-годишна възраст), настанени в ПД-Бойчиновци. Повечето от участниците в проучването са настанени в затворите – 1254 респонденти (74.2%), следвани от тези в затворнически общежития от открит тип – 224 лица (13.2%), и най-малко са лишените от свобода в закрит тип общежития – 213 (12.6%).

С всяко едно от задържаните лица – жертва и/или свидетел на насилие, е проведено допълнително поименно дълбочинно интервю с помощта на въпросник-протокол,⁸ с цел подробно описание на претърпяното и/или видяното.

Възрастта на анкетираните затворници варира между 15 и 85 години. Най-многобройна е възрастовата група между 15 и 29 години, с 662 анкетираните затворници или 39.4% от участниците, следвана от затворниците между 30 и 39 години – 32.7%, 40-49 години – 18.5%, и накрая затворниците над 50-годишна възраст – 9.6%. Участниците на 26-годишна възраст са с най-много представители в анкетата – общо 88 затворника, следвани от тези на 30-годишна възраст – 83 лица, и на 29-годишна възраст – 76 респондента.

Основната част от участниците в проучването (1567 затворника или 92.6% от респондентите) по техни сведения са осъдени по състави, които предвиждат лишаване от свобода до 5 г.⁹ Повече от половината от интервюираните – 52%, са били задържани през целия период от полицейското задържане и по време на досъдебното производство. 26.3% от респондентите не са били задържани, а 20.9% от затворниците са задържани за част от времето.

При анализа на данните се оказва, че затворници, които са настанени в затворническо общежитие от открит тип (ЗООТ) са по-рядко задържани. Процентът на затворниците, настанени в ЗООТ, които не са отвеждани в полицейско управление, е по-голям в сравнение с анкетираните, настанени в затворите и ЗОЗТ. Аналогично процентът на затворниците, настанени в ЗООТ, които не са отвеждани в следствен арест, е значително по-голям – 38.4%, в сравнение с анкетираните, настанени в затворите и ЗОЗТ, общо 27.3%. Тези разлики са логични предвид факта, че по закон в ЗООТ се настаняват осъдени с по-леки обвинения.

7 Виж Приложение 3.

8 Виж Приложение 4.

9 Този въпрос от анкетата затрудни лишените от свобода. Има сериозно основание да се предполага, че цитираният процент отразява по-скоро дела на респондентите, които с присъдите си са получили наказания до 5 г. лишаване от свобода.

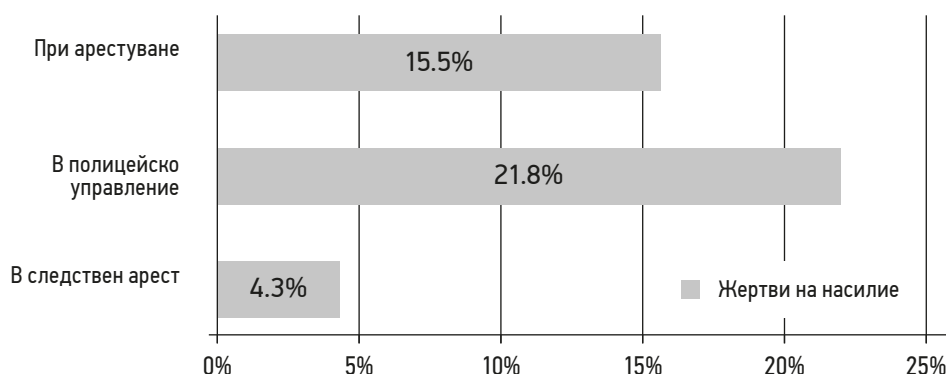
НАСИЛИЕ

Общо 27.6% от всички интервюирани са тези, които са жертва на физическо насилие или при арестуване или след отвеждането им в РУП, или и в двата случая. 32.8% от всички, които са били арестувани, са жертва на насилие при арест или в районно управление, или и в двата случая. В повечето от случаите – при арест и в полицейското управление – насилениите физически лица са били с белезници, като в част от тези случаи белезниците са използвани като средство за малтретиране. Полицейското насилие при задържане и в РУП е колективна дейност. Не е регистриран нито един случай, в който полицай да е отреагирал в опит да възпре насилие над задържани лица от страна на други полицейски служители. Реакция спрямо насилието от страна на полицейските служители е регистрирана сред медицинските лица в местата за задържане, линейките на Бърза помощ и болниците, в които са отвеждани пострадалите. Медицинските служители се възмущават, възпрепятстват или реагират на такова насилие, но в повечето случаи не отчитат/регистрират официално стореното над задържаните лица от полицаите с официален документ-свидетелство.

От интервюирани непълнолетни момчета, настанени в ПД-Бойчиновци, четири (23.5%) свидетелстват за упражнено физическо насилие над тях при арестуването им, шест (37.5%) разказват, че са станали жертви на такова в РУП по време на разпит, и двама (12.5%) по време на престоя им в следствен арест. От анализа на данните на настоящето изследване става ясно, че насилието над непълнолетни лица е много по-често упражнявано в сравнение с това над пълнолетни задържани лица, особено що се касае до полицейското насилие при арестуване и в управленията на полицията. Резултатите сред жените затворнички са по-ниски – 8.8% от тях са ставали жертва на насилие при арестуването им и 9.5% са жертва на насилие в РУП.

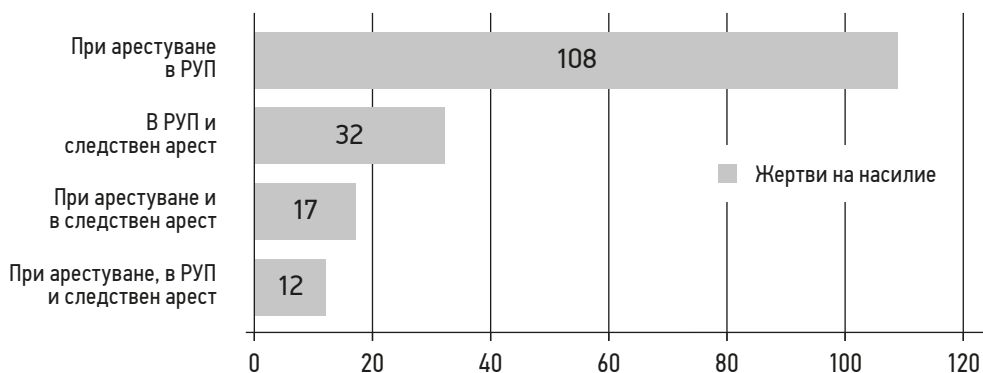
Най-много съобщени случаи на упражнено физическо насилие върху задържани лица има в РУП (виж Фигура 1). Върху 21.8% от интервюираните (354 лица), които са били отведени в полицейско управление (1621 лица) е употребена физическа сила по време на разпит с цел изтръгване на показания. Общо 15.5% от интервюираните (220 лица), които са били арестувани (1419 лица) потвърждават, че в момента на арест са физически малтретирани. В голяма част от случаите упражненото насилие е извършено на публично място. Според сведенията на интервюираните затворници, които са отвеждани в следствен арест, случаите на физическо насилие са значително по-редки – 4.3%, в сравнение с полицейското насилие при арестуване и разпит в управленията.

Фигура 1: Насилие над задържани лица в периода на полицейското задържане и в досъдебното производство

Не са малко и случаите, в които затворниците свидетелстват, че са насилвани на повече от едно от местата, където са задържани (виж Фигура 2). Най-многобройни случаи на насилие над задържани лица в периода на полицейското задържане има при задържането и разпита в РУП. Едно от интервюираните непълнолетни момчета в ПД-Бойчиновци разказва, че е претърпяло насилие при арестуването си, след това по време на разпит в РУП, и при престоя в следствен арест.¹⁰ Други две непълнолетни момчета са насилвани физически при задържането им, а след това и в РУП.

Фигура 2: Насилие над задържани лица в периода на полицейското задържане и в досъдебното производство

8.4% от респондентите заявяват, че са станали свидетели на насилие по време на престоя си в РУП. По-голямата част от тях споделят, че жертви на насилие са били техните съпроцесници. Някои свидетели са виждали насилването, други са разбирали за него от пресните наранявания, които са виждали на други задържани в полицейските

¹⁰ Виж Подглава Описание на полицейско насилие-Бойчиновци.

управления, или са чували характерни звуци – от удари и викове, които свидетелстват за осъществяващото се в момента насилие, на трети им е разказано за преживяното по време на престоя в полицейското управление. 81 затворника, или 5% от всички анкетираните, които са били задържани в РУП, са били едновременно жертва и свидетел на полицейско насилие. Две (11.1%) от интервюираните непълнолетни момчета, настанени в ПД-Бойчиновци, са станали свидетели на физическо насилие над други задържани в РУП, а едното от тях (5.6%) е било жертва и свидетел на насилие в управлението. Три жени (4.5%) разказват за преживяното като свидетелки на насилие в полицейското управление, в което са били задържани.

11.3% от интервюираните са станали свидетели на физическо насилие над други задържани в следствен арест. Делът на свидетелите на насилие в следствените арести е по-голям от този в районните управления, което се дължи на по-дългия престой на задържаните. По-голяма част от свидетелите разказват, че са чували за извършващото се насилие – характерни звуци от удари и викове, в други помещения на следствения арест, извън килията, в която те са били настанени. Не са малко и тези, които споделят, че насилието се е извършвало пред очите им – в килията, в която са били задържани. Трети са били стимулирани и подстрекавани да извършват насилие над други задържани. Повечето от свидетелите на насилие в следствен арест разказват, че физическа сила се употребява най-често върху лица от ромски произход и чужденци, сред които и жени. 34 затворника, или 2.8% от всички анкетираните, които са били задържани в следствен арест, са били едновременно жертва и свидетел на физическо насилие. Пет жени (7.5%) са били свидетелки на насилие при престоя си в следствен арест, а две (3%) от тях са били едновременно жертви и свидетелки на насилие.

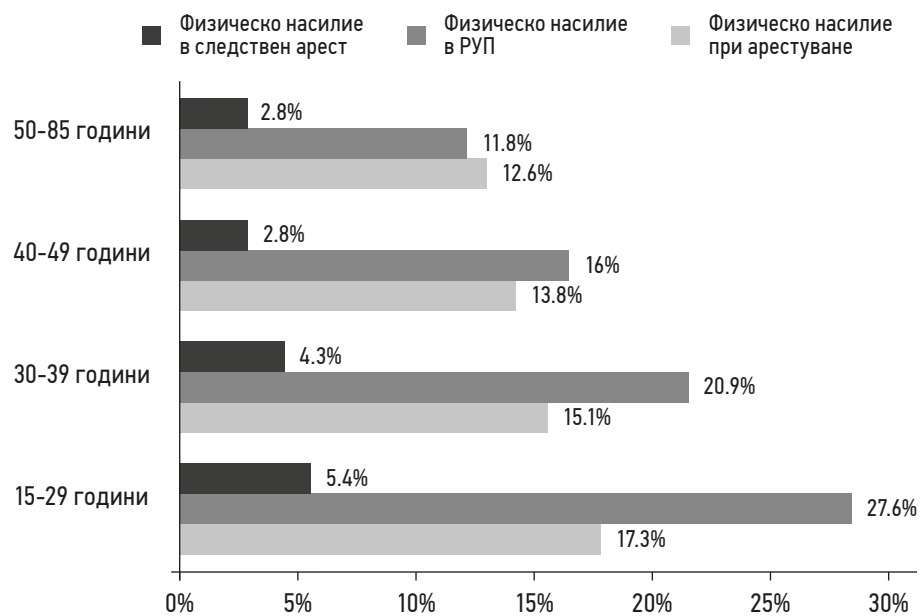
Направен е и анализ на упражненото в периода на полицейското задържане и досъдебното производство физическо насилие върху задържаните спрямо типа на мястото, в което са настанени – затвор, затворническо общежитие от закрит тип (ЗОЗТ) или затворническо общежитие от открит тип (ЗООТ). Нужно е да се отбележи, че на практика няма разлика в режима и начина на функциониране между затворите и ЗОЗТ, докато в местата за лишаване от свобода от открит тип затворниците са със специфичен профил – осъдени за пръв път за непредпазливи деяния или за умишлени до 5 години.¹¹ Затворници, които са настанени в затворническо общежитие от открит тип (ЗООТ) са ставали по-рядко жертва на физическо насилие от страна на полицията – 26.6%, в сравнение с останалите, които са настанени на места с по-строг режим (затвори и ЗОЗТ) – 33.7%. Лицата, които са настанени в ЗОЗТ са ставали най-често жертва на насилие в следствен арест – 7.8%, в сравнение, например, с тези в ЗООТ – едва 2.9%.

По време на арест лицата, спадащи към най-младата възрастовата група между 15 и 29 г. са тези, които най-често са ставали жертва на физическо насилие по време на полицейско задържане и досъдебното производство в различните места за задържане в сравнение с останалите възрастови групи (виж Фигура 3).

11 ЗИН, чл.12 и чл.12А

Фигура 3: Съотношение: Възраст-Жертва на насилие

ЕТНИЧЕСКА ПРИНАДЛЕЖНОСТ

50.1% от участниците в проучването са от ромски произход, 38.8% са българи, 8.9% етнически турци, а останалите 2% принадлежат към друга етническа група – 35 затворници с чуждестранно гражданство, като най-многобройни са представителите от Турция и Сирия.¹²

Най-много на брой – 67.6%, са етническите българи, които са заявили, че са имали адвокат от самото начало на досъдебното производство, а най-голям е дялът на чуждестранните респонденти (37.1%), в сравнение с другите етнически общности с българско гражданство, които заявяват, че са имали достъп до адвокат, но не от самото начало на досъдебното производство.

Ромите са респондентите, чийто дял – 4.1%, относно липсата на адвокат пред първата съдебна инстанция е най-висок, следван от този на етническите турци – 3.3%.

Прави впечатление високият дял – 80%, на чуждестранните граждани, които са били задържани през цялото време на досъдебното производство, в сравнение с останалите респонденти: турци – 53.6%, българи – 53.3%, и роми – 49.8%.

Отново чуждите граждани са тези, които най-често свидетелстват за използване на физическа сила от страна на полицаите при ареста – 27.3% от чужденците, за разлика от останалите етнически групи (ромите – 15.9%, етническите турци – 15.6%, и на последно място българите – 14.3%).

Ромите са тези, които най-често стават жертви на физическо насилие при задържане вътре в полицейското управление – 27.2%, като разликата с останалите етнически групи е значителна: българи – 16.6%, етнически турци – 15.5% и чужденци – 14.7%. С други думи, ромите са в най-голяма степен жертви на противозаконна употреба на физическа сила, каквато по правило е употребата на сила след като заподозреният/обвиняемият е доведен в полицейското управление. Отново ромите са с най-висок процент (10%) спрямо останалите етнически групи, относно случаите, в които са ставали свидетели на физическо насилие върху други задържани в полицейските управления, по време на престоя си в тях. А етническите турци са онези, които в най-много случаи – 7.9%, не успяват да си спомнят дали са ставали свидетели на насилие по време на престоя си в полицията.

Най-много са чуждестранните граждани – 6.5%, които свидетелстват за упражнено физическо насилие върху тях в следствените арести. Отново те, но с много по-значителна разлика – 22.9%, в сравнение с останалите етнически групи (българи – 13.1%, роми – 10.1% и етнически турци – 7.3%) са ставали свидетели на насилие в арестите.

¹² Виж Приложение 5.

Относно съотношението възраст-етническа принадлежност, ромите, с 45.6%, са с най-ниска възраст – между 15 и 29 г. сред задържаните; българите са най-многобройни – 34.9% във възрастовата група между 30 и 39-годишните; чужденците имат най-много представители на възраст между 40 и 49 г., а етническите турци са най-често представлявани в групата на най-възрастните, над 50 г.

Направена е съпоставка между вида на мястото за лишаване от свобода – затвор, общежитие от закрит тип (ЗОЗТ) или общежитие от открит тип (ЗООТ), и етническата принадлежност на респондентите. Оказва се, че затворниците от ромски произход са тези с най-малко представители в ЗООТ- заведенията с по-лек режим. Там са едва 8.8% от общия брой анкетиращи роми, а чуждите граждани са с най-висока представителност – 68.8%. Делът на ромите е сравнително по-висок в затворите и ЗОЗТ-заведенията с по-строг режим, а именно 91.3% от всички анкетиращи роми, в сравнение с останалите етнически групи – 84.9% българи, 82.3% етнически турци и 31.4% чуждестранни граждани.

ДОСТЪП ДО АДВОКАТСКА ПОМОЩ

Близо 34% или общо 568 от анкетирани затворници споделят, че достъпът им до адвокатска помощ е бил ограничен или изцяло липсващ при полицейското задържане и по време на досъдебното производство. От тях 103-ма (6.1%) не са имали адвокат през цялото време, а 465 респондента (27.5%) от участниците в анкетата казват, че са имали адвокат, но не от самото начало на досъдебното производство. Въпреки че лишените от свобода не могат да направят ясна разлика между полицейското задържане и началото на досъдебното производство, може да се заключи, че наличието на адвокат от началото на полицейското задържане е рядко изключение. Прави впечатление, че повечето анкетирани затворници не са наясно с правото си на адвокат и най-вече от кой момент на полицейското задържане и досъдебното производство имат право на адвокатска защита. Огромна част от задържаните лица не знаят, че имат право на адвокат по време на разпита (т. нар. „разузнавателна беседа“) при престоя им в полицейското управление. Някои анкетирани разясняват, че са имали адвокат от самото начало – задържането им в полицията, но той/тя се е явил/а като техен представител едва след разпита от полицейските служители, а в най-честите случаи – от момента на повдигане на обвинение.¹³ Повечето затворници споделят, че са били представлявани от служебен адвокат, а не са малко онези, които изразяват недоволство от неговите/нейните действия. 96% от анкетирани заявяват, че са имали адвокат пред първата съдебна инстанция. Само 59 от респондентите (от които четири жени) отричат да са имали такъв представител при първото си явяване в съда, а други 16 участника не знаят или не си спомнят какво се е случило по време на полицейското задържане и досъдебното производство. Всичките непълнолетни лица респонденти са имали представител пред първата съдебна инстанция.

Изследването разкрива ключовата роля на адвоката в предотвратяване на насилието над задържаните в полицейското управление. Общо 41.7% е делът на онези анкетирани задържани, които не са имали достъп до адвокатска помощ от самото начало на тяхното досъдебно производство и са били жертва на насилие. Докато делът на онези задържани, които са жертви на физическо насилие и са имали достъп до адвокат от самото начало е значително по-малък – общо 28.4%. При арестуване 19.2% от арестуваните лица без достъп до адвокат от самото начало на досъдебното производство са били жертва на полицейско насилие, в сравнение с 13.7% на лицата, които са имали адвокат от самото начало. 29.1% от отведените в РУП, които не са имали адвокат от самото начало, са станали жертва на насилие по време на разпит, в сравнение с 18.2% от отведените в РУП, които са имали достъп до адвокат от самото начало. Ли-

¹³ 96 часа е максималният срок за повдигане на обвинение на задържано под стража лице. По закон в полицията лицето се задържа за 24 часа, а задържането може да бъде удължено, вече в следствен арест, с още до 72 часа с постановление на прокурор.

цата, които са претърпели насилие в следствен арест и не са имали достъп до адвокат от самото начало на досъдебното производство, са 5,6%, а тези, жертви на насилие в арестите, които са с адвокат от самото начало, са общо 3.8%. Фактите доказват, че присъствието на адвокат и навременното му явяване като защитник на задържаното лице – от самото начало на досъдебното производство, както и по време на задържането му, ограничава или може да предотврати употребата на сила над задържаните лица при полицейско задържане и по време на досъдебното производство.

ОПИСАНИЕ НА ПОЛИЦЕЙСКОТО НАСИЛИЕ

Полицейското насилие, по свидетелства на лишени от свобода, обикновено се свежда до: ритници, юмруци, шамари и удари с палка. Полицията използва също белезници, електрошокова палка, ток, железен прът, бухалка, закачалка, дървена пръчка, летва, кофа, колан, въже, тръба, кабел, метър, ключове, одеяло, дъска, книга, клещи, връзки, нож, пистолет, въздушна пушка, сандък с ключове, противогаз и др.

Освен удари с ръце, крака и други предмети полицаите използват методи като душене, даване, провисване, влачене, блъскане, притискане към стена/бюро/решетка, стъпване с крак по главата/корема/гърба, извиване на ръце, връзване за стол/парно/метална тръба, разпъване, събличане, проникване в ануса и др.

Ударите са по цялото тяло или в областта на бъбреците, по петите, гърба, дланите на ръцете, ходилата, ребрата, в главата, в корема, в слабините, по седалището и др.

Последици от насилието са видими белези по тялото – сцепване на главата, спукана вежда, от изгаряния и др. Задържаните свидетелстват за наранявания като спукани ребра, счупен нос, счупен крак, счупена ръка, избити и/или клатещи се зъби, счупени пръсти и др.

Освен на територията на районното управление полицейските служители извършват насилие в дома на арестуваните, на улицата, в патрулната кола/полицейски бус, на обезлюдено място – в гора, в изоставена постройка, до река и др.

Сред интервюираните в изследването, в зависимост от общия брой на участници във всеки един затвор¹⁴, най-много жертви на насилие при арестуване са ставали лишени от свобода в Затвор-Ловеч (22%) – следвани от Затвор-Враца (21.3%) и Затвор-Плевен (21.2%), а най-малко са жените от Затвор-Сливен (8.8%) и мъжете от Затвор-Белене (10.1%). Относно жертви на насилие в РУП, най-много са пострадали от Затвор-Ловеч (40.5%), с голяма разлика от броя на затворници в другите затвори в страната, следвани от настанените в Затвор-Враца (26.9%). Най-малко пострадали са мъжете от Затвор-Бургас (2.8%), следвани от Затвор-Плевен (3.5%). Най-многобройни жертви на насилие в следствен арест са участници в проучването от Затвор-Плевен (8.1%) и ПД-Бойчиновци (8%). Няма нито една жена от Затвор-Сливен, която да е била жертва на насилие в следствен арест, а най-малко жертви на насилие в следствен арест сред мъжете са тези от Затвор-Враца (1.3%).

Белене

В Затвор-Белене са интервюирани 188 затворника (11.1%), като от тях 18 са станали жертви на физическо насилие при арестуването им, 21 при разпит в РУП, един затворник е свидетел на насилие в РУП, четирима са жертва на насилие в следствен

¹⁴ Виж Приложение 6

арест, а 15 са били свидетели на такова при престоя си в арест. Най-често интервюираните разказват, че са физически малтретирани при арест в градовете Добрич и Русе, но не липсват примери от Силистра, Исперих, Каварна, на границата с Гърция и др. **Ц.Д. на 28 г.** е арестуван и „пребит“ с многократни удари по цялото тяло с ръце и крака от седем полицаи на местопрестъплението в гр. Добрич. Един от полицаите стъпва върху дясната му ръка, при което се „скъсва вена“ и е защит „без упойка“ в МБАЛ-Добрич. Няма документ от болницата. Бил е целият в кръв и синини. Примерите за насилие на жертви и свидетели или и двете са от РУП в градовете Шабла, Добрич (Първо и Второ РУП), Полски Тръмбеш, Разград, Исперих, София (Седмо РУП), Върбица и др. Сведенията на различни свидетели на насилие в следствен арест-Русе съвпадат. Повечето от тях свидетелстват, че в следствен арест-Русе често жертви на насилие са чужденци, а не липсват примери за насилие върху жени. **М.К. на 30 г.** разказва, че служителите прибъгвали до физическа сила много често, особено що се отнасяло до чуждестранните граждани: „С шамари ги посрещаха и така ги изпращаха“. **Х.Т. на 31 г.** разказва, че е виждал и чувал как бият бежанци, дори жени, с юмруци, шамари и кубинки. „Чужденците си търсят правата, те затова ги бият“. **М. А. на 22 г.** разказва, че бият чужденците в „умивалното“. Също добавя, че служителите не разбирали какво им говорили чужденците и за това ги биели и не ги изкарвали на „каре“. **К.П. на 22 г.**, разказва, че в следствен арест-Русе бият предимно чужденците в килиите и банята, защото „не слушат, викат и крещят“. **С. И. на 21 г.** е видял как „болна жена – българка“, е била бита с електрошокова палка в килията ѝ. „Бият я, защото иска вода или защото плаче“. „Бият чужденци често в килиите“.

Бобовдол

В Затвор-Бобовдол и прилежащото към него общежитие са интервюирани 60 лица (3.5%), от които осем са бити при залавянето им, 14 при престоя им в РУП, и двама са физически малтретирани в следствен арест. Сред най-фрапиращите примери на жертви на насилие са: **Б.Д. на 25 г.** е бит в Първо РУП-Благоевград от четирима полицаи, които му „изкарвали въздуха“ многократно с удари в корема и го удряли с юмруци по главата. Жертвата загубила на няколко пъти съзнание, ставало му лошо, а полицаите му хвърляли вода в лицето и продължавали. **Б.З. на 35 г.** става жертва на физическо насилие в Шесто РУП-София, където пет „млади“ полицаи го изтезават с електрошокова палка, която опирали в сърцето му. Насилието продължава цяла нощ. Подобно се случило и със съпроцесника му, при него обаче електрошоковата палка е опирала в езика му. Един полицай го държал, а друг го измъчвал с палката. **Р.П. на 37 г.** е бит във Второ РУП-Перник от десет полицаи с ръце, крака и дървена дъска. При побоя, който продължил два-три часа, служителите сцелили главата на задържания (има белег) и го накарали да притиска раната с парцали. Не е прегледан от лекар. Същото се случило със съпроцесника му. Сред затворниците, участвали в изследването, дванадесет са били свидетели на насилие в РУП и седем в следствен арест. **Ц.Н. на 37 г.** е бил свидетел на насилие от шест полицаи във Второ РУП-Перник, където съпроцесникът му е бит с ритници, ръце и с дъска по седалището. Двама полицаи го държали, като го притискали към бюро, а трети го удрял с дъската. **Е.П. на 22 г.** е бит във Второ РУП-Благоевград, докато е бил вързан с белезници за парното. Това се случило и с още двама задържани по същото време.

Бойчиновци

В проучването от Поправителен дом-Бойчиновци се включват общо 29 участника (1.7%), от които пет са станали жертва на насилие при задържане, седем при престой в РУП и двама в следствен арест. Двама от респондентите са били свидетели на насилие в РУП. Примери за непълнолетни жертви и свидетели на насилие: **16-годишният Р.А.** е бил свидетел на упражнено физическо насилие в Първо РУП-Пловдив върху двама задържани. Няколко полицаи ги удряли с юмруци и ритници по цялото тяло. Побоят продължил между 30 и 40 минути, докато и двете жертви си признали деянието. **17-годишният А.Л.** е станал жертва на насилие при задържането му в Трето РУП-София. Бил е вързан с белезници за стол, удрян е от трима полицаи с „голям учебник“ по главата и е изтезаван с електрошокова палка, която е опирала в бедрото на десния му крак (белег) и в ръката му. Полицаяте го заплашвали: „Ако кажеш на началника, пак ще те бием“. **17-годишният З. Г.** е бил жертва на насилие във Второ РУП-Плевен, където е бил вързан с белезници и удрян от един полицай с палка многократно по гърба. За известно време не е могъл да ляга по гръб, защото е имал силни болки. Не е прегледан от лекар, въпреки оплакванията му. **17-годишният Д.Ф.** е бит с бухалка от двама служители в следствен арест-Казанлък. Побоят продължил около десетина минути, докато жертвата признава всичко, което полицаите искали да признае. **18-годишният Л.Г.** е физически малтретиран в РУП-Лом от трима полицаи по време на разпит. За около 15 минути е удрян с юмруци и „колена“, за да признае. **17-годишният М. Д.** е насилван при залавянето му в център на село Змеево от пет полицаи. „Влачиха ме като куче!“ После е бил в полицейски бус заедно с брат си, където е бил с белезници и е удрян с юмруци в лицето и тялото. Отведен е в Първо РУП-Стара Загора, където отново е бит заедно с брат си. По време на престоя си в районното момчетата са отведени в гора, където са жестоко малтретирани с ръце и крака от няколко служители. М.Д. става жертва на насилие и в следствен арест-Стара Загора, където е бит три пъти. При третия бой служителите му казали: „За последно, преди да си тръгнеш!“ и го ритали многократно по цялото тяло.

Бургас

От Затвор-Бургас и прилежащите му общекрития се включват общо 264 респондента (15.6%), от които най-много са жертвите на насилие в РУП, общо 70 човека, следвани от свидетелите на насилие в РУП – 35 лица, 27 са свидетели на насилие в следствен арест, 26 са жертвите на насилие при залавяне и на последно място са жертвите на насилие в следствен арест – девет задържани. Сред многобройните сведения за насилие в РУП се отличават тези на задържаните в РУП-Сливен с честотата на прилаганото насилие и с жестокостта на служителите. **С.П. на 23** е бит в РУП-Сливен от двама „дознатели“, един от които е била жена. Удряли са го с шамари по главата. Казал им да не го удрят по главата, защото е болен от епилепсия и може да направи пристъп, а служителката се смее и продължила да го удря. Подобни сведения има и за районни управления на територията на гр. Бургас – Първо, Второ и Четвърто. **Д.В. на 28 г.** е бит от десет полицаи във Второ РУП-Бургас с бухалки, палки и електрошокова палка, която е притискана в главата на задържания. На местата, на които е използвана палката, липсва коса. **С.С на 30 г.** е бит във Второ РУП-Бургас от седем полицаи, които го принуждават да застане на колена с ръце на земята. Удрян е по пръстите на ръцете, при което счупват десния му палец (пръстът му е видимо счупен). Удрян

е с електрошокова и обикновена палка. Не липсват сведения за упражнено насилие в РУП-Средец, Нова Загора, Слънчев бряг, Царево, Ямбол, Варна, Котел, Айтос, Пловдив, Карнобат, Асеновград, Средец и др. **Г.К. на 20 г.** е бит в Първо РУП-Карнобат от двама мъже – баща (за когото твърди, че е прокурор) и сина му, с бухалка по главата (има белег), докато е бил вързан с белезници на тръба. Затворниците дават много примери като свидетели на физическо насилие. **С.С на 30 г.** твърди, че след жесток и продължителен побой във Второ РУП-Бургас на негов съпроцесник е „опадала косата“. **Д.Т. на 20 г.** е свидетел на побой над баща му в РУП-Нова Загора, където е бит от трима полицаи – двама мъже и една жена. Жената е използвала шокова палка за изтезанието, което продължило между два и три часа. Има сведения за насилие както на жертви, така и на свидетели на такова в следствени арести в градовете Бургас, Сливен, Пловдив, Нова Загора, Стара Загора, Г.М. Димитров – София, Елхово и др. **М.Ш. на 26 г.** свидетелства, че в следствен арест-Елхово е имало „много пребити хора“. **В.З. на 35 г.** е свидетел на насилие в следствен арест-Стара Загора над друг задържан от страна на служители, с юмруци и палки по цялото тяло, в помещението за разходка. **Д.Т. на 22 г.** е малтретиран в следствен арест-Сливен. Знае първите имена на всички служители, които са го били. Бит е в килията, докато е на колене. Удрял е предимно в корема, но и по цялото тяло, а накрая: „Началника ме отърва!“.

Варна

В Затвор-Варна и в прилежащите му общежития са интервюирани 174 затворника (10.2%), от които 44 души са били жертви на насилие в места за задържане, а 26 затворника са били свидетели на насилие по време на полицейското задържане и досъдебното производство. Сред жертвите на насилие има 26 лица, насилвани в РУП, 15 при арестуване и трима в следствен арест. Свидетели на полицейско насилие над други задържани са 15 човека в следствен арест и единадесет в РУП. Голяма част от жертвите на насилие при залавянето им са малтретираны на обществено място пред много свидетели. **М.К. на 30 г.** е бит на „борсата във Варна“ от около 20 полицаи с бухалки, ръце и крака по цялото тяло. Сред местата за задържане, споменати от задържани, станали жертви на насилие, са: РУП-Генерал Тошево, Първо РУП-Варна, Второ РУП-Варна, Трето РУП-Варна, Четвърто РУП-Варна, Второ РУП-Добрич, РУП-Аксаково, РУП-Провадия, РУП-Търговище и др. **Б.А. на 36 г.** е бит в Първо РУП-Варна. Разказва, че „долу в мазето има стая с тръба“, където е бил „закачен“ и бит по ходилата. Интервюираният твърди, че при предишно задържане в същото районно е бил жестоко малтретиран, при което са му счупили крака. **Д.Д. на 32 г.** разказва, че е малтретиран от четирима полицаи, на един от които знае първото име, в Първо РУП-Варна. Измъчван е с електрошокова палка, която са притискали „поне десет пъти“ в областта на бъбреците (белег в ляво). **Д.М. на 40 г.** споделя, че в РУП-Провадия се е запознал с друг задържан, който преди срещата им е бил „Пребит в лозята. Стреляли са по него с пистолет. Голям натиск.“ Жертви и свидетели на насилие споделят своите преживявания в следствен арест-Варна. **Д.В. на 27 г.** е бит в килията в следствен арест-Варна от четирима полицаи, които били със „сини ръкавици“, удряли го в ребрата и го „стискали за гърлото“. Жертвата е наркозависим задържан, който е искал „хапче“. **Б.А. на 36 г.** разказва, че в следствен арест-Варна служителите бият в банята, а потърпевшите са „от малцинствата и тези, които са за първи път“. Интервюираният твърди, че се чувало всеки път, когато „бият някого“. **М.Н. на 28 г.** свидетелства, че в следствен

арест-Варна служителите бият задържаните в баните. Чувал е многократно звуци оттам. „Няма камери, има плочки – мие се всичко“.

Враца

В Затвор-Враца и прилежащото му общежитие са интервюирани 111 затворника (6.6%), сред които 17 са били жертва на физическо насилие при задържането им, 28 при отвеждането им в РУП и един в следствен арест. Трима са били свидетели на насилие в РУП и трима в следствен арест. Интервюираните са насилвани при задържането им в гр. Белоградчик, с. Брусарци, с. Борован, с.Бов, гр. Видин, гр. Монтана и др. **Ц.Б. на 28 г.** е заловен и пребит от четирима полицаи в с. Брусарци. Боят е продължил четири часа, като задържаният е бил вързан за „решетка“ и удрян с „гума по главата, много пъти“ и с „права лопата в диафрагмата“ и по цялото тяло. Полицаяте са удряли и останалите мъже, които били с него. Участниците в проучването твърдят, че са насилвани в РУП-Лом, РУП-Белоградчик, РУП-Козлодуй, РУП-Монтана, РУП-Враца, РУП-Белоградчик, РУП-Видин, РУП-Благоевград. **Г.И. на 34 г.** е пребит в РУП-Лом от двама полицаи с палки, които са го удряли навсякъде. Давен е в „кофа от латекс от 15 л, пълна с вода“. Пострадалият си е извадил медицинско в гр. Монтана. Той твърди, че като последиствие от побоя е имал счупен зъб, синини и спукана вежда. Знае и трите имена на двамата полицаи, които са го насилвали „от обяд до 17 ч.“ Преди отвеждането му в полицията е „давен в река между Расово и Лом“, докато е бил „вързан отзад“. **М.Ц. на 36 г.** разказва как е малтретиран физически в РУП-Враца от шест полицаи, които му удряли шамари и го карали да „държи“ електрошокова палка и я „пусkali“. Ритан е многократно по главата. Не липсват и сведения на свидетели на насилие. **П.Р. на 25 г.** е свидетел на насилие над друг задържан в Девето РУП-София, където двама полицаи са го удряли с юмруци и са го ритали през целия период на задържане. „Ту влизаха, ту излизаха“. **Ц.Ч. на 31 г.** е свидетел на многократно насилие в следствен арест-Монтана върху задържани от един конкретен служител, който назовава по име и твърди, че той е „надзирател лидер“ и че „90% от побоищата са от него“.

Ловеч

В Затвор-Ловеч и прилежащото му общежитие са анкетирани общо 42 мъже (2.5%). От тях най-много, общо 17 затворника, свидетелстват, че са станали жертва на насилие в РУП, следвани от жертвите на насилие при задържане – девет лица и три жертви на насилие в следствен арест. Осем интервюирани са били свидетели на физическо насилие в следствен арест и четирима в РУП. **А.А. на 26 г.** е насилван при арестуването му в Плевен от група полицаи – около 20 човека, които ритали него, брат му и още един мъж. Удряли са ги много пъти с палки по цялото тяло. И тримата са били с белезници. „Беше много силен побой. Възстановявах се след 15-20 дни“. Побоят продължил и в Първо РУП-Ловеч от двама „следователи“ с юмруци по цялото тяло. След насилието мъжът не е можел да се храни, имал е болки в устата и стомаха. „Идват лекари от Бърза помощ в полицията, видяха ме колко съм зле, дадох ми някакво хапче и ми казаха, че съм малко натъртен.“ През следващите дни получава силни болки в стомаха. Преместен е в следствен арест-Ловеч, откъдето го закарват в „затворническа болница в София“. Той отказва лечение, защото никои не му обяснява какво му е. Сега има болки в „черния дроб, вдясно“. **Я.М. на 41 г.** е бит в град Павликени от четири-пет полицаи с дръжка на брадва в „къща до гарата“. Отвеждат го в РУП-

Павликени, където насилието продължава в „килията“ от трима полицаи, двама от които назовава по име. При побоя му „избиват“ два зъба и му „счупват“ челюстта. Побоят в районното продължава около четири часа. В следствен арест-Велико Търново е прегледан и се установява, че челюстта му е счупена. Отведен е на стоматологичен преглед и е настанен в болнично отделение в град Ловеч. Ю.А. на 22 г. е насилван в РУП-Горна Оряховица от двама полицаи с шамари и ритници, за около десет минути. От районното след 24 ч. го „предават на транспортна полиция“ и го закарват на „жп гарата“. Там е бит с „черен маркуч от кабел“. Удря е и два-три пъти с ръка по лицето. После отново е отведен в РУП-Горна Оряховица за още 24 ч. О.М. на 47 г. е бит в РУП-Ловеч от полицай, който е негов познат – „от едно и също село сме“, със сандък с ключове в главата. Жертвата разказва, че след побоя не чува с едното ухо. В.А. на 46 г. е насилван в РУП-Велико Търново от четирима полицаи, които го „натиснали на масата с разперени ръце и „навират палка в ануса ми – веднъж, навират много навътре и след това ми я слагат в устата и викат: „Лапай, мангал!“ Отделно го удряли с юмруци и палки по цялото тяло. Един от полицаите, когото жертвата назовава по име, го е ударил по главата с въздушна пушка и го е заплашвал с убийство, като я е насочвал към него.

Пазарджик

Някои от интервюираните 96 затворника (5.7%) в Затвор-Пазарджик и прилежащото му общежитие споделят за преживяното физическо насилие, като жертви и свидетели на такова. Жертва на насилие при задържането си са 11 пострадали в градовете Велинград, Ихтиман, Асеновград, Стамболийски и Пещера. Някои от тях са арестувани и бити вкъщи. А.К. на 25 г. разказва, че четирима полицаи влезли в 6 ч. сутринта в къщата му в гр. Велинград (в махалата) и започнали да го удрят с ръце. Ударили жена му с шамар по лицето и баща му с многобройни удари по лицето, като едновременно извивали ръката му. Други разказват, че са бити насред улицата пред свидетели. Р.Г. на 35 г. е ударен с ръка по главата в центъра на Асеновград, пред очите на всички присъстващи. 13 затворника разказват, че са бити при отвеждането им в РУП в градовете Пещера, Велинград, Димитровград и Пазарджик. Най-много сведения за полицейско насилие са за РУП-Пазарджик. З.С. на 30 г. бил „заклучен в стая“ в РУП-Пазарджик, вързан с белезници „отзад“ и насилван от трима полицаи с юмруци и ритници в областта на бърбреците и краката. Целият бил в синини. След отвеждането му в арест-Пазарджик казал на лекарката за стореното от служителите и показал белезите по тялото си, но според интервюирания тя „не обърна никакво внимание“. А.З. на 36 г. разказва как на 23 декември 2014 г. трима „пияни“ полицаи в РУП-Пещера го удряли с юмруци по лицето и бърбреците. Мъжът показва белег от насилието на устата си – цепнатина вдясно. Бил е на земята с белезници. След побоя, който продължил няколко часа – „на почивки“, го накарали да се измие и му дали ракия, за да спре кървенето. Лекар не го е преглеждал. Жалба не е подал: „Нямам гръб. Родителите ми са починали. Страх ме е“. И.А. на 27 г. е насилван от четирима полицаи в РУП-Пазарджик с палки и бухалки с удари в областта на бърбреците и по петите. По време на разпита и насилието, които продължили „целия ден“, присъствал и „дознател“. Задържаният е бил с белезници през цялото време. С.М. на 21 г. е бит от трима полицаи при задържането му в РУП-Пазарджик в продължение на един час. Те го повалили на земята и го ритали по цялото тяло, включително и по главата. Задържаният е ударен с кабел с дължина „един метър“ по дланите на ръцете, които след насилието били „много подути“. В

арест-Пазарджик е прегледан, но „не обърнаха внимание“. Десет интервюирани свидетелстват за насилие над други задържани в РУП в градовете Пещера, Карлово, Асеновград, Пазарджик и Стамболийски. А.Ч. на 43 г. разказва за насилие в РУП-Пещера над негов познат, който е бил вързан с белезници към парното и „пребит като куче“ с ръце и ритници по цялото тяло“. Насилниците са трима служители на районното, чиито имена свидетелят споменава в разказа си. Двама затворници са ставали жертва на физическо насилие в следствен арест-Пазарджик, единадесет са били свидетели на такова в следствените арести. А.А. на 30 г. разказва, че в следствен арест-Бургас „Бият роми. Наричат ги индианци.“ В.Г. на 23 г. разказва за друго момче в килията му в Пазарджик, което служителите пребили с палки и шамари. Било с много белези по лицето и тялото. За две седмици не му позволяват свиждане – без адвокат и близки, за да му минат синините. С.А. на 35 г. разказва за сънкилийника му в Пловдив как се върнал в килията след кратко отсъствие – с белези по тялото и главата.

Плевен

В Затвор-Плевен и прилежащото му общежитие са интервюирани общо 79 затворника (4.7%), от които 27 лица са бити при задържане, 14 в РУП и трима в следствен арест. Дванадесет затворника са били свидетели на насилие в РУП и единадесет в следствен арест. Отделни интервюирани лица – жертви и свидетели, които са били задържани в следствен арест-Плевен, споменават едни и същи имена на няколко служители, които са упражнили физическо насилие върху тях или други задържани лица. Б.М. на 26 г. е заловен и бит в гр. Плевен на улицата от четирима полицаи, които го удряли с ръце и крака. Разкъсали дрехите му. Побоят продължил няколко минути. След това е отведен в Първо РУП-Плевен, където около осем полицаи са го били до „парапета на стълбите между първия и втория етаж за десет-петнайсет минути“. Д.М. на 23 г. е заловен в град Плевен в дома му от няколко полицаи, които вързали краката и ръцете му с белезници. Удрян е около един час с ръце, крака и точилка. След това е отведен в Първо РУП-Плевен, където насилието върху него продължава. Бит е от „петнайсет-двайсет човека“. Свидетел е на насилие над други „три момчета“ в същото районно. Момчетата били удряни с шамари и ритници. Интервюираният разказва, че е свидетел на насилие и в следствен арест-Плевен, където „старшините често бият на основа расова дискриминация в килиите или в тоалетните“. Л.М. на 27 г. е бит при отвеждането му в РУП-Долна Митрополия от „цялото полицейско – шест-седем човека ми се изредиха с палки“. Удрян е по цялото тяло за около 15-20 минути. Назовава поименно двама от служителите. Интервюираният разказва, че в следствен арест-Плевен удрят най-често когато някой иска да отиде до тоалетната. „Бият в стаята на началника.“ Х.М. на 29 г. разказва, че в следствен арест-Плевен „бият, но само такива, които заслужават“. Той свидетелства: „И мен са ме карали да бия един педофил“. А.К. на 27 г. е бит в следствен арест-Плевен два пъти, вечер в килията му, от трима служители с „ритници с кубинки“. Мъжът разказва, че честата причина за побой е, ако искаш да отидеш до тоалетна. „Бият в тоалетната и се чува.“ Назовава първите имена на двама служители. Споделя, че задържаните ходят до тоалетна в кофи в килията си и че бият хора от малцинствата. Н.Х. на 29 г. споделя, че е бит многократно от служители на следствен арест-Плевен „по два-три пъти на ден от всяка смяна за два-три дни“ в тоалетната с ръце и крака. Бит е заедно със съпроцесника си. Х.П. на 18 г. е бит, още ненавършил пълнолетие, в Първо РУП-Плевен

от двама полицаи в лицето, ребрата и бъбреците за 15-20 минути. Бил целият в кръв и го накарали да избърше сам кръвта си от стената в помещението. С него са бити още четирима човека. Преместват го в следствен арест-Плевен, където насилието продължава. Назовава първите имена на служители, които ги бият в тоалетната или в коридора до банята и в стаичката, в която „те спят“. Удряни са им шамари, юмруци по лицето, ребрата и бъбреците. Жертвата е удряна от служител, защото „не мога да казвам баба Меца на цигански“.

Пловдив

Интервюираните в Затвор-Пловдив и прилежащото му общежитие са общо 104 човека (6.2%), от които най-много са тези, които са ставали жертва на насилие в РУП – 26 човека, следвани от жертвите на насилие при задържане – 21 лица, и четири насилени задържани в следствен арест. Дванадесет са свидетелите на насилие в следствен арест и единадесет в РУП. **К.А. на 31 г.** е бит в Шесто РУП-Пловдив с метална разтегателна палка „под краката“ и по дланите на ръцете от трима полицаи, които го карали да признае нещо, което не е извършил. **Г.П. на 26 г.** е развеждан за 24 ч. през три РУП в Пловдив- Четвърто, Пето и Второ, без да му се даде обяснение защо се случва това. Бит е на всички места – „целия в кръв и синини“, „цяла вечер с белезници“. Само един полицай го е бил, като го е ритал в бъбреците, гърба и главата. Не е прегледан от лекар. **С.Х. на 26 г.** е бит в РУП-Пещера. Полицаяте поставили хартия на камерата и завързали ръцете му отзад с белезници за стол. Удрян е с ритници в гърдите. Столът пада и пет полицаи започват да го ритат и удрят с юмруци по цялото тяло. **А.З. на 54 г.** е бит във Второ РУП-Пловдив от двама „дознатели“. Накарали го да се съблече чисто гол и го удряли с палка по цялото тяло. После го повалили на земята и стъпвали върху главата му. Удрян е с палка по главата (има белег). Стоял е гол почти през цялото време и е кървял. Не е прегледан. **М.И. на 21 г.** е бит в Шесто РУП-Пловдив от четирима цивилни полицаи, които го удряли с палки по ръцете и дланите и поливали ръцете му с много топла вода, „изгориха ги“. По сведения на респондента родителите му са присъствали на изтезанията в районното. **И. Р. на 26 г.** разказва как в РУП-Сливен е виждал провесване на непълнолетно момче с „прът на ченгел“ и „бой с дървена сопа“. **А.З. на 54 г.** е бил свидетел на побой над друг задържан в Четвърто РУП-Пловдив. Мъжът бил вързан за ръката и крака с белезници, за да стои приведен, и полицаите го удряли по гърба с ритници. **М.К. на 19 г.** свидетелства как служител от следствен арест-Пловдив е удрял шамари на непълнолетно момче в килията му.

Сливен

66 жени затворнички (3.9%) от затвора в град Сливен – единственият женски затвор в страната, и прилежащите му общежития, са взели участие в настоящето проучване. От тях пет жени са били жертва на насилие при арестуването. При арестуването си **Ц.Н. на 30 г.** е отведена на гробището в гр. Раднево от двама полицаи, които я повалили на земята и я ритали многократно. Тя била с детето си, което е на 12 г. Според интервюираната полицаите са удряли и него. Насилието продължило около половин час. **В.И. на 20 г.** е бита при арестуването си в с. Боянци. Удряна е от трима полицаи с крака, ръце и палки. Боят продължил повече от час. Шест жени свидетелстват, че са станали жертва на насилие при отвеждането им в РУП. **Р.С. на 30 г.** е бита в РУП-Елхово от полицай, който я е ударил два пъти по главата и е използвал лопата, за да я

удря по гърба и краката (белези и на двата крака). **Е.М. на 36 г.** разказва, че е насилвана физически при отвеждането ѝ в РУП-Монтана от двама полицаи, които са я повалили на земята и са стъпвали върху нея. Насилието продължило две-три минути. **П.К. на 47 г.** е насилвана в Шесто РУП-София от трима полицаи за около десет минути. Удряли я с юмруци и я ритали. Била е с белезици. **Е.Ю. на 21 г.** е насилвана в РУП-Враца, както тя се изразява, „в квартала Комплекса“. Трима полицаи, сред които и една жена, са я удряли по главата с шамари. Полицайката я е ритала по корема и краката. Насилието продължило около 20 минути. Три от интервюираните затворнички споделят, че са били свидетелки на полицейско насилие в управлението, в което са били задържани. Насилвани са техните съпроцесници, като жените разказват, че към задържаните мъже полицаите са се отнасяли по-жестоко, отколкото с тях. **Няма насилвани жени в следствен арест сред интервюираните в проучването, но пет от тях са станали свидетелки на такова.** **С.С. на 28 г.** е свидетел на насилие в следствен арест-Велико Търново, където всеки ден от престоя ѝ там е чувала как служителите изкарват един и същ задържан от съседната килия, в продължение на девет дни, и са го биели в коридора на ареста много жестоко. „Всяка вечер го биеха след 21:00 часа, след като раздаваха лекарствата. Дори караха момчетата в килията да го бият. Даваха им цигари и кафета.“ Насилието над задържаня е траело около 20 минути всеки път. **З.Т. на 43 г.** е свидетелка на насилие в следствен арест-Пловдив, където служителите често биели задържани. Според нея повечето от битите са от „малцинствата“. **С.А. на 48 г.** е свидетелка на насилие в следствен арест-Шумен. Побоищата се случвали в килиите или в „празна стая-склад за дюшеци“.

София

В Софийски затвор и прилежащите му общежития са интервюирани 302 затворника – 17.9% от всички участници в проучването. **52 от интервюираните са насилвани физически при арестуването им**, като по-голямата част от арестите са били в град София. 66 са жертвите на насилие в РУП, предимно от Първо, Второ, Трето, Пето, Седмо, Осмо и Девето РУП-София. **22 са свидетели на насилие в РУП, единадесет са станали жертви в следствен арест, а 52 са тези, които свидетелстват за насилие в следствените арести.** Най-многобройни са тези от следствен арест „Г.М. Димитров“-София. Историите на затворниците от този арест са сред най-наситените с насилие. **Т.Р. на 46 г.** е „осакатен“ на Ломско шосе, в квартал „Надежда“ в град София. „Цял бус с барети“, около 15-20 човека препречват пътя на такси, в което жертвата е бил с негов приятел. Цялото такси било осветено с „червени точки“. Мъжът ляга на земята, без съпротива, слагат му белезици и го вкарват в „син бус“. Четирима полицаи започват да го удрят с електрошокови палки – „изгорен съм навсякъде“. Той припада на няколко пъти от болката. Чува как един от полицаите говори по радиостанция: „Шефе, да спрем ли?“, а от другата страна се чува глас: „Той е доста як, тоя изрод, ще издържи“. Друг полицай го пита: „Ти що не се насираш бе?“. Слагат го по гръб и един от служителите скача с кубинки върху корема му и така „отворих херния – спукана коремна стена“. Опериран съм.“ В буса изваждат списък с имена на лица и го карат да подпише, че ги уличава в наркоразпространение. Той не го прави. Започват да го душат с „начулка“ и да го принуждават да подпише. Откаран е до МВР болница, но не е прегледан от лекар, а „само баретите бяха при лекаря и излязоха с документ“. **Р.К. на 26 г.** е арестуван в Ботевград в дома му от седем-осем полицаи рано сутринта. Удрян е с пушка по глава-

та, ритан е и е удрян по краката. Левият му крак посинява и се подува в областта на глезена. След това е отведен в РУП-Благодеевград, където насилието продължава от пет служителя с палка и юмруци. Бил е „целият в кръв по лицето и синини по гърба“. В 10:30 ч. е откаран в болница в Ботевград, където го преглеждат и се установява, че му „няма нищо“. Той им казал: „кракът ми е счупен“, а лекарите отрекли. След престоя в РУП е отведен в следствен арест „Г. М. Димитров“, където се установява, че кракът му е счупен и „не искаха да ме приемат, защото бях целият в кръв“. На другия ден след постъпването му в ареста е отведен в МВР болница и кракът му е гипсиран. Мъжът разказва, че в килията му в следствения арест един от задържаните бил „педофил“ и „всички го биеха“ – служители и задържани. С.Ч. на 30 г. е бил отведен в две РУП – Второ и Девето. Бит е и в двете. В Девето РУП-София му е сложен „найлонов чувал на главата“ и е душен на „бесилю“ с „оригинално въже“. Удрян е с ръце и крака от пет-шест полицаи по цялото тяло за около час и половина. Във Второ РУП-София е бит от около десетина полицаи с „алуминиева бухалка с бронзов цвят със сини надписи“ за близо четири часа. Според жертвата тази бухалка „не оставя белези, но нанасява вътрешно“. А.Ц. на 22 г. е пребит при арестуването му на тротоар в град София, ж.к. „Обеля“ 2 от двама полицаи, които го ритат с кубинки навсякъде и счупват носа му. Отведен е в Девето РУП-София, където трима-четирима „оперативни“ го бият „на смени“. Вързан е за стол с белезници. На малките пръсти на ръцете му слагат „халки с променлив ток“ (белези и на двете ръце) и го измъчват – „пусаха ми ток“. Пускали му „по-силен волтаж“ и той започвал да вика силно. Един от полицаите наредил да донесат противогаз – „стар, гумен, от комунистическото време и отпред не беше отворен – нито да се чува как викам, нито да дишам“. Измъчвали са го и като притискали „малък електрошок“ в очите му, докато бил на земята по корем, с вързани отзад ръце. Дърпали главата му назад, като хващали косата му и притискали електрошока в очите. След 24 часа викат линейка, но не са искали да го приемат в МВР болница и жената от бърза помощ ги „заплаши, че преди една седмица едно момче е починало по същия начин от бой, нанесен в главата, от мозъчен кръвоизлив“. Прегледан е на скенер, но не се установява нищо. Носът му бил счупен, но казват, че не е. Отведен е в следствен арест „Г. М. Димитров“, за където разказва, че служителите бият по шест-седем човека, след като се напият. Връзват жертвите с белезници за „вишката“ и бият. После отвеждат задържаните в банята и ги оставят „цяла нощ“ там „вързани за тръба“. Ходил е да мие след тях „кръв и фекалии“, бил „бакар на шестия етаж и покрай старшините“. Поливали пребитите със студена вода, за да „не посиняват“. Случвало се много често да става свидетел на физическо насилие. „Почти във всяка килия стават побоища между арестантите и те стоят и гледат през шпионката и нищо не правят.“ Р.Б. на 26 г. е бил задържан в продължение на два дни в три РУП – Пето, Трето и Второ – София. Във Второ РУП-София е бит от двама полицаи с палки по гърба за повече от един час. После го отвеждат в Трето РУП-София, където е вързан „на лястовица, като Исус Христос“ и „цялата смяна“ се „въртят като обръч и го удрят с палки. Припада и нищо повече не си спомня. Отведен е и в Пето РУП-София, не е бит и е отведен в МВР болница, където го преглеждат, но не му дават документ за побоя. А.Х. на 24 г. разказва, че при задържането му в Трето РУП-София е бит от „много хора“ с „метална пръчка, увита с мокър парцал, за да не остават следи“. Удрят го по цялото тяло и два пъти в главата. Насилван е „близо три часа“. Припада на два пъти, свестяват го и пак продължават. От тогава жертвата твърди, че сърцето му „подскача“, целият трепери и има тикове. Я.Й. на 19 г. разказва, че е задържан в Първо РУП-София, където трима

полицаи го вързали с белезници – „едната ръка горе над вратата, а другата долу“ и го удряли с юмруци и малка разтегателна палка с „топче отпред“. Боят продължил четири-пет часа. Бил откаран в МВР болница, но не е прегледан. „Полицаят каза на лекарката: „На него нищо му няма“ и тя слуша него“. По-късно при престоя му в следствен арест получава бъбречна криза и смята, че е последствие от побоя.

Стара Загора

В Затвор-Стара Загора и прилежащите му общежития бяха интервюирани общо 175 затворника (10.3%), от които 19 са бити при арестуването им. **Г.Ф. на 30 г.** е бит от 20 полицаи при арестуването му в къщата му в Стара Загора. Жена му е била също вкъщи. Той предупреждава полицаите, че тя е бременна, но те не се съобразили с това и пребили и нея – качвали се на корема ѝ и ѝ опрели пистолет в главата. Него го ритали докато бил на земята с белезници. **Х.Д. на 29 г.** е жестоко малтретиран при задържането му в Казанлък. Удрян е многократно с ръце и крака, с желязна палка. При един от ударите припада. Свестява се на язовир Копринка. Давен е в язовира и е удрян на земята „в калта“ с палки и ритници „навсякъде – главата, слабните. В резултат има натъртени ребра. Прегледан е в следствен арест-Казанлък, но няма документ. Сведения за побой при арестуване има и от други населени места: Хасково, Свиленград, Димитровград, Бузовград и др. 33 са жертвите на физическо насилие след отвеждането им в РУП. **С.Д. на 19 г.** е бит от трима полицаи в РУП-Стара Загора. Един от полицаите е жена, която го е удряла с пръстените си по главата и по неговите твърдения е „променила часа на влизането в полицията от 16:05 на 16:50“. Удрян е с ритници и шамари, накаран е да стои на колене, дърпали дясната му ръка напред и го ритали с „десния крак“ в гърдите. Побоят продължил 45 минути. **С.М. на 30 г.** е бит в РУП-Казанлък от шест полицаи, които му сложили кърпа на лицето и го удряли с палки и електрошокова палка по врата. Давили го в десетлитрово шише от вода. **Р.М. на 58 г.** е бит в РУП-Хасково от „млад полицей-каратист“ с ритници и юмруци. От побоя има четири пукнати ребра, не е прегледан от лекар. „Извиниха ми се полицаите и пак ме биха“. 16 от анкетираните са станали свидетели на насилие в РУП. Примерите са от РУП-Стара Загора, Раднево, Ямбол, Чирпан, Хасково. 8 са бити в следствен арест. **С.И. на 27 г.** е бит многократно, „поне шест-седем пъти“ по време на престоя си в следствен арест-Стара Загора. Служителите биели „вечер“ в тоалетната, „ритат с крака по цялото тяло и удрят с метална разтегателна палка по гърба и главата“. Прегледан е от „докторката на ареста“, която му написала медицинско, което изчезнало“. Интервюираният назовава първите имена на служителите, които са го били и ги описва на външен вид. **С.М. на 39 г.** е пребит в следствен арест-Стара Загора от трима служители, един от които бил пиан. Удрян е с юмруци и шамари по главата и гърба. За две седмици не му разрешавали свиждане, защото бил пребит и имал много видими белези. Бит е два пъти – в тоалетната и в килията. 25 от интервюираните затворници са били свидетели на побой над други задържани в следствен арест. Свидетелите разказват за преживяното в следствените арести в Стара Загора, Казанлък, Ямбол, Сливен и др. Най-често се споменава арестът в Стара Загора. **Д.А. на 33 г.** разказва, че в „Белия дом“ – така наричат следствен арест-Стара Загора, „бият само в тоалетните“. **А.А. на 31 г.** свидетелства, че в следствен арест-Стара Загора има служител, когото назовава по име, който бие в тоалетната задържаните „Той е най-големият боксьор“.

Прави впечатление колебанието на много от участниците в проучването, които при запитване дали са ставали жертва или свидетели на насилие в местата за задържане по време на полицейското задържане и досъдебното производство, след момент на мълчание/колебание отричат или питат дали ще има някакви последици, ако признаят за такова. Някои от респондентите предпочитат да отрекат с довода, че не искат да говорят за случилото се, други признават, че се страхуват, трети, че се срамуват. Има затворници, които твърдят, че „това, че са ги ударили няколко пъти, не се брои“, защото друг път са сериозно бити и за тях „няколко юмрука и ритника не са бой“. Изводът от тези наблюдения е, че случаите на насилие над задържани лица по време на полицейското задържане и досъдебното производство са повече от регистрираните в проведеното проучване.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В обобщение, изследването регистрира тревожно голям мащаб на полицейско насилие при задържане на лица, заподозрени в извършване на престъпления.

Делът на оплакалите се от физическо малтретиране в периода на полицейското задържане и досъдебното производство – от момента на арестуването или разпита в полицейското управление до постъпването в затвора, е недопустимо висок. Според обобщените данни една трета от задържаните, впоследствие осъдени на ефективно лишаване от свобода във всички затвори, биват малтретирани или по време на задържането си, или в полицейското управление, или и в двата случая. Докато в някои случаи по време на задържане законът допуска употреба на сила, вътре в полицейското управление това е абсолютно недопустимо и е грубо нарушение както на Закона за МВР, така и на Наказателния кодекс. В голяма част от случаите насилието, на което се подлагат задържаните, може да бъде квалифицирано като изтезание.

Има ясно изразена зависимост между мащаба на полицейското насилие и достъпа до адвокатска помощ по време на полицейското задържане и досъдебното производство. Делът на тези, които са били обект на насилие вътре в полицейските управления и са имали адвокат е с 13.3 процентни пункта по-нисък от дела на тези, които са били обект на насилие, но не са имали адвокат по време на полицейското задържане и досъдебното производство. Подобна е зависимостта и при случаите на насилие над задържани лица по време на досъдебното производство в следствените арести.

Използването на сила вътре в полицейските управления цели най-често изтръгване на самопризнания и информация. Но често мотивите за свръхупотреба на сила са расистки. Ромите в най-голяма степен са жертви на противозаконна употреба на физическа сила, каквато по правило е употребата на сила след като заподозреният/обвиняемият е доведен в полицейското управление. Делът на ромите-жертви на полицейско насилие в РУП е с повече от 10% по-висок от този на останалите етнически групи. Отново ромите са с най-висок процент спрямо останалите етнически групи, относно случаите, в които задържани са ставали свидетели на физическо насилие над други задържани в полицейските управления.

Изключително тревожно е, че рискът от малтретиране при непълнолетни лица, задържани от полицията, както при задържането, така и по време на последващия разпит вътре в полицейското управление е значително по-висок в сравнение с този при възрастните. Непълнолетните стават по-често жертва на полицейско насилие в сравнение с възрастните, което говори за сериозни дефицити в системата на наказателно правораздаване за деца.

Изводите в този доклад на БХК съвпадат със заключенията в публичното изявление относно България от 26 март 2015 г. на Европейския комитет за предотвратяване на изтезанията и нечовешкото или унизително отнасяне или наказание (КПИ). България има нужда да предприеме сериозни действия за превенция и разследване на свръхупотребата на сила от полицейски служители. Сегашната система е нефункционираща.

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1: Общ брой респонденти

Затвор	Общ брой респонденти
1 Белене	188
2 Бобовдол	56
3 ПД Бойчиновци	29 (18) ¹⁵
4 Бургас	264
5 Варна	174
6 Враца	111
7 Ловеч	42
8 Пазарджик	97
9 Плевен	71
10 Пловдив	104
11 Сливен (жени)	66
12 София	302
13 Стара Загора	175
	ОБЩО: 1691

Приложение 2: Общ брой респонденти по тип посетени институции

Затвор	ТИП институция	Общ брой респонденти
1. Белене	Затвор	188
2 Бобовдол	Затвор	56
3 Бобовдол	ЗООТ-с. Самораново	4
4 Бойчиновци	ПД	29 (18)
5 Бургас	Затвор	214
6 Бургас	ЗООТ-Строител, Бургас	27

15 18 от респондентите в ПД-Бойчиновци са непълнолетни момчета. Сред интервюираните в ПД-Бойчиновци има пълнолетни лица, временно командировани от други затвори, за да се включат в строителните дейности по време на ремонта на дома.

	Затвор	ТИП институция	Общ брой респонденти
7	Бургас	ЗООТ- с. Житарово	23
8	Варна	Затвор	110
9	Варна	ЗООТ-Варна	16
10	Варна	ЗООТ-с. Разделна	48
11	Враца	Затвор	104
12	Враца	ЗООТ Керамична фабрика, Враца	7
13	Ловеч	Затвор	20
14	Ловеч	ЗООТ-Атлант, Троян	22
15	Пазарджик	Затвор	85
16	Пазарджик	ЗООТ-Пазарджик	12
17	Плевен	Затвор	64
18	Плевен	ЗООТ-Вит, Плевен	7
19	Пловдив	Затвор	95
20	Пловдив	ЗООТ-Пловдив	9
21	Сливен	Затвор	55
22	Сливен (жени)	ЗООТ-Сливен	3
23	Сливен (жени)	ЗООТ-местност Рамануша, Сливен	8
24	София	Затвор	138
25	София	ЗООТ-квартал Кремиковци, София	104
26	София	ЗООТ-с. Казичене	60
27	Стара Загора	Затвор	96
28	Стара Загора	ЗООТ-с. Черна гора	72
29	Стара Загора	ЗООТ-Стара Загора	7
			ОБЩО: 1691

Приложение 3: Въпросник-анкета

ВЪПРОСНИК за осъдени, чието производство е започнало след 1 януари 2014 г.

От кой момент на досъдебното производство имахте адвокат?

- нямах през цялото време
- имах от самото начало
- имах, но не от самото начало
- не знам/не помня/без отговор

Имахте ли адвокат или не пред първата съдебна инстанция?

- да
- не
- не знам/не помня/без отговор

Бил ли сте задържан или не по време на досъдебното производство?

- не
- да, част от времето
- да, през цялото време
- не знам/не помня/без отговор

Използвана ли е физическа сила спрямо Вас при арестуването Ви?

- да* (опишете подробности на гърба)
- не
- не съм бил арестуван
- не знам/не помня/без отговор

Използвана ли е физическа сила спрямо Вас след като Ви отведоха вътре в полицейското управление?

- да* (опишете подробности на гърба)
- не
- не съм отвеждан в полицейско управление
- не знам/не помня/без отговор

Бил/била ли сте свидетел на физическо насилие вътре в полицейското управление спрямо други лица?

- да* (опишете подробности на гърба)
- не
- не знам/не помня/без отговор

Използвана ли е физическа сила спрямо Вас след като Ви отведоха в следствения арест?

- да* (опишете подробности на гърба)
- не
- не съм отвеждан в следствения арест
- не знам/не помня/без отговор

Бил/била ли сте свидетел на физическо насилие вътре в следствения арест спрямо други лица?

- да* (опишете подробности на гърба)
- не
- не знам/не помня/без отговор

Какво наказание предвиждаше обвинението Ви:

- до 5 г.
- от 5 до 10 г.
- над 10 г.

Възраст (отбележете годините):

Етническа принадлежност:

- българин
- турчин
- ром
- друг (отбележете каква)

Приложение 4: Въпросник-протокол

ПРИЛОЖЕНИЕ – описание на насилието

Име:

Въпрос № ___

1. Къде е задържането (име и местоположение):
2. Кога-Дата/ Времетраене на разпит:
3. Къде се е случило насилието (помещение/ на открито):
4. От кого са насилвани (имена)/ От колко човека/ Други присъстващи-свидетели:
5. Употреба на белезници, връзване и др.:
6. С какво са удряни/ Колко пъти са удряни:
7. Къде са удряни:
8. Състояние на насилвания/ Следи-Белези от насилие/ Последствия:
9. Преглед от лекар:
10. Оплакване-жалба (писмена и/ или устна)/ До кого:

Приложение 5: Страна на произход и брой респонденти-чужденци

	Държава	Общ брой респонденти
1	Турция	9
2	Сирия	7
3	Македония	4
4	Румъния	3
5	Гърция	2
6	Русия	2
7	Армения	1
8	Албания	1
9	Камерун	1
10	Сърбия	1
11	Палестина	1
12	Холандия	1
13	Полша	1
14	Босна и Херцеговина	1
		ОБЩО: 35

Приложение 6: Жертви на насилие по затвори

	Общ брой анкетирани	Жертви на насилие при арестуване	Жертви на насилие в РУП	Жертви на насилие в следствен арест
Белене	188	10.1%	11.6%	3%
Бобовдол	60	15.7%	24.6%	4.7%
Бойчиниовци	29	18.5%	25.9%	8%
Бургас	264	13.7%	2.8%	5.8%
Варна	174	12.6%	16%	3.1%
Враца	111	21.3%	26.9%	1.3%
Ловеч	42	22%	40.5%	7.5%
Пазарджик	96	11.6%	13.5%	2.2%
Плевен	79	21.2%	3.5%	8.1%
Пловдив	104	20.2%	25%	4%
Сливен	66	8.8%	9.5%	0%
София	302	20.6%	23.3%	4.8%
Стара Загора	175	12%	19.1%	5.6%